

До спеціалізованої Вченої ради Д 58.052.05
в Тернопільському національному технічному університеті
імені Івана Пулюя

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
ГОЛОВКОВОЇ ЛЮДМИЛИ СТЕПАНІВНИ**

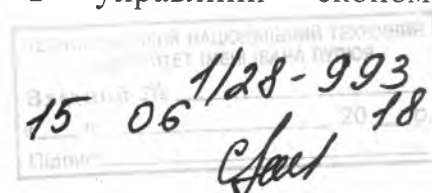
**на дисертаційну роботу
Вівчар Оксани Іванівни
на тему: «Управління соціогуманітарною компонентою економічної
безпеки підприємства»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом, науковими працями у фахових виданнях та іншими публікаціями Вівчар Оксана Іванівни дає підстави зробити наступні висновки.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність теми представленого дослідження зумовлюється існуючими проблемами управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств України, що безпосередньо пов'язані із непередбачуваними змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі сучасної турбулентності економічних процесів. Слід звернути увагу та те, що розробленню теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства приділено недостатньо уваги в наукових дослідженнях. Як наслідок, виникло ряд наукових проблематичних питань як теоретичного так і практичного характеру стосовно використання фінансово-економічного інструментарію управління соціогуманітарною компонентою в контексті зміцнення економічної безпеки підприємств.

Актуальність тематики дисертаційної роботи посилюється тим, що вона виконувалась в межах науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя: “Удосконалення управління навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій” (державний реєстраційний номер № ДР 0211U002590); “Інноваційні підходи в управлінні економікою

підприємств в сучасних умовах” (державний реєстраційний номер № ДР 0111U002591); “Інноваційні, безпекові та ресурсні засади удосконалення управління підприємствами в умовах економічних реформ виробничої та соціогуманітарної сфер” (державний реєстраційний номер № ДР 0117U004676).

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вивчення дисертації дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в дисертаційній роботі Вівчар Оксани Іванівни, є теоретично обґрунтованими і достовірними, оскільки підтверджуються значним обсягом опрацьованих аналітичних даних та розрахунками економічних показників діяльності підприємств щодо соціогуманітарної компоненти, узгоджуються з теоретичними положеннями та отримані за рахунок використання загальнонаукових та економічних методів досліджень.

Обґрунтованість і достовірність науково-прикладних результатів дисертаційного дослідження зумовлена використанням наукових напрацювань вітчизняної та міжнародної науки, даних обліку та звітності підприємств, матеріалів офіційної статистичної звітності та монографій, інформації всесвітньої інформаційної мережі Internet, праць відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі фундаментальних досліджень щодо управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств України.

Достовірність отриманих результатів забезпечує використання загальнонаукових методів пізнання – структурний метод; порівняльного аналізу емпіричних даних; історичного і контент-аналізу; абстрактно-логічного узагальнення; теорії систем та системного аналізу; методу порівняння; методу наукової абстракції; евристичний метод; економіко-статистичного й порівняльного аналізу; факторного і логічного аналізу; системного підходу; анкетування; наукової абстракції та економіко-математичного моделювання; графічний; матричний; методи експертного оцінювання; узагальнення; абстрактно-логічний.

Дисертаційна робота Вівчар О. І. являє собою завершене наукове дослідження, результати якого в сукупності вирішують важливу науково-практичну задачу щодо розробки та обґрунтування теоретико-методологічних засад управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства.

Наукова робота має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням.

Опубліковані статті та зміст автореферату в повному обсязі відображають основні положення дисертації, її наукову новизну та актуальність.

Усе вищезазначене дозволяє стверджувати, що отримані наукові положення, висновки й рекомендації, підтверджені результатами комплексного аналізу наукової літератури, оригінальних першоджерел, розробок вітчизняних і закордонних вчених з питань управління економічною безпекою підприємств в контексті соціогуманітарної компоненти.

Важливо зазначити, що сформоване дослідження вказує на достатньо високий науковий як теоретичний, так і практичний рівень роботи та достовірність й обґрунтованість отриманих автором результатів.

3. Основні наукові результати, що одержані автором, та їх новизна

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методологічних підходів і розробці науково-практичних рекомендацій до управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства. Отже, отримано такі наукові результати:

вперше: запропоновано структурно-функціональний підхід до управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств за сферами впливу в контексті безпекознавчих умов, а саме соціальної, економічної, техніко-технологічної, екологічної, що, як наслідок, розвиває позитивні характеристики працівників (прив'язаність працівників до підприємства, виробничий патріотизм, відповідальність за кінцеві результати, гордість працівників за своє підприємство, позитивна реклама підприємству та інші) з метою реалізації наступних векторів розвитку підприємств: комплексне планування соціогуманітарних пріоритетів; реалізація цільових програм; прогнозування соціогуманітарної компоненти підприємств; система соціального захисту підприємства, що є основою для прийняття обґрунтованих соціогуманітарних управлінських рішень; розроблено організаційний механізм управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства на основі застосування економічних, організаційно-розпорядчих та соціально-психологічних методів як основного стратегічного імперативу в сучасних умовах турбулентності економічних процесів, з урахуванням різних за природою способів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на їх діяльність та на соціогуманітарні фактори, від яких залежить результат соціогуманітарного розвитку, задля досягнення цілей соціальної політики підприємства.

Удосконалено: систему оцінки економічної безпеки підприємства, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на застосуванні економіко-

математичного інструментарію багатовимірної logit-моделі з урахуванням випадку бінарного вибору, що дає змогу виявляти гіпотези впливу індикаторів на економічну безпеку підприємства в контексті соціогуманітарної компоненти та визначити його пріоритетність у системі зміцнення економічної безпеки підприємств; теоретико-методологічні підходи до побудови моделі стратегічного прогнозування соціогуманітарних витрат на основі застосування методу ковзної середньої, що, на відміну від існуючих, дало змогу зафіксувати сценарії реалізації соціогуманітарних рішень з урахуванням інформаційної ситуації та критерії прийняття соціогуманітарних рішень, необхідних для виконання певних проблематичних завдань у контексті зміцнення економічної безпеки підприємств реального сектору економіки країни; інструментарій економічного аналізу можливостей розвитку підприємства на засадах кількісних та якісних методів оцінки складових дослідження зовнішнього та внутрішнього середовищ з урахуванням соціогуманітарних факторів та його впливу на зміцнення економічної безпеки, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на застосуванні PEST-аналізу та SNW-аналізу, SPACE-аналізу, передбачає формування інтегрованої матриці результатів аналізу і дає змогу визначити функціональні напрями та ключові соціогуманітарні чинники економічної безпеки підприємства; структурну модель діалектичного пізнання протидії кіберзлочинності в контексті зміцнення соціогуманітарної компоненти економічної безпеки, що, на відміну від існуючих, дозволяє розглядати систему його економічної безпеки крізь призму діючих стратегічних та тактичних заходів кібербезпеки підприємницьких структур, досліджуючи його як специфічну соціогуманітарну одиницю суб'єкта підприємницької та господарської діяльності, а також як складову національної безпеки в економічній сфері.

Дістали подальшого розвитку: понятійно-категоріальний апарат дослідження управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства у частині уточнення категорій “економічна безпека підприємства в контексті соціогуманітарної компоненти” і “загроза у соціогуманітарній сфері”, “соціогуманітарна стратегія у системі економічної безпеки підприємства”, які, на відміну від існуючих, передбачають уточнення змістовно-типологічної характеристики та взаємозв'язків у контексті соціогуманітарної компоненти та обґрунтовано їх співвідношення на основі критерію зміцнення економічної безпеки підприємств; класифікацію принципів зміцнення економічної безпеки підприємства в контексті соціогуманітарної компоненти шляхом доповнення її такими видовими ознаками, як загрози реалізації оздоровчо-профілактичних заходів;

загрози інтелектуально-освітнього забезпечення виробничих процесів; загрози в реалізації культурно-мистецьких потреб працівників, загрози у реалізації культурного обслуговування персоналу; загрози у забезпеченні сервісно-побутових потреб працівників, загрози в законодавчому і нормативному обґрунтуванні управлінських рішень соціогуманітарної компоненти підприємницьких структур; наукові підходи щодо обґрунтування раціональних змін системи економічної безпеки підприємств в управлінні соціогуманітарними чинниками шляхом розроблення структурно-логічної схеми протидії рейдерським атакам з боку підприємств, котра є основою ефективної роботи підприємницьких структур як основного вектора зміцнення економічної безпеки підприємства в контексті соціогуманітарної компоненти; ідентифікацію ключових векторів системи управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств, що, на відміну від існуючих, передбачає визначення принципів побудови ефективного управління та їх взаємозв'язків як якісно нового інструменту зміцнення економічної безпеки; концептуальні положення щодо імплементації соціогуманітарної стратегії економічної безпеки підприємства як важливого орієнтира соціально-економічного розвитку, що, на відміну від існуючих, запропоновано застосовувати в контексті раптового реагування на соціогуманітарні загрози, орієнтовану на прогнозування завчасне виявлення соціогуманітарних небезпек і загроз, спрямовану на відшкодування (відновлення, компенсацію) нанесених збитків.

Хотілося б відзначити, що найбільш важливими результатами роботи Вівчар Оксани Іванівни «Управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства», які отримані особисто дисертантом і заслуговують позитивної оцінки, є:

1. Сутність поняття «економічна безпека підприємства в контексті соціогуманітарної компоненти», «загроза у соціогуманітарній сфері», «соціогуманітарна стратегія у системі економічної безпеки підприємства» (стор. 65-68; 87-88; 393-395).

2. Структурно-логічна модель соціогуманітарної компоненти системи економічної безпеки підприємств на основі: розроблення плану усунення виявлених недоліків; підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки, розрахунок усіх видів необхідних ресурсів; планування щомісячних витрат на забезпечення функціонування соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств (стор. 78).

3. Методика оцінювання стратегічного прогнозування на основі економіко-математичної моделі методом ковзної середньої на період 2018-2021 рр. соціогуманітарних витрат країни згідно зведеного бюджету країни та соціогуманітарної складової економічної безпеки за видами економічної діяльності підприємницьких структур (стор. с. 190-221).

4. Алгоритм оціночної системи стратегічної діагностики прогнозування у глобальному вимірі координат, побудовану на засадах методів кваліметричної оцінки та структурно-аналітичної оцінки: матричне моделювання, а також профілю середовища економічної безпеки підприємств в контексті соціогуманітарної компоненти – SPACE-аналіз (стор. 268 – 277).

5. Структурно-логічна схема аналізування кіберзлочинності на підприємствах з врахування соціогуманітарної компоненти в контексті зовнішніх та соціогуманітарних факторів (стор. 310-312).

6. Організаційний механізм управління соціогуманітарними чинниками економічної безпеки підприємств в контексті функціонування компонент інноваційної, інвестиційної, ресурсної, енергетичної, маркетингової, логістичної, безпеки, управління, що призводить до росту прибутків, якісно-кількісних результатів діяльності, скорочення необоротних витрат тощо на основі застосування економічних, організаційно-розпорядчих та соціально-психологічних методів управління (стор. 354-358).

Отже, дисертація має теоретичне і науково-практичне значення, її результати можуть сприяти удосконаленню процесу управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств України.

Дисертаційна робота Вівчар О. І. є достатньо структурованою. Вступ містить обґрунтування актуальності теми дисертації і розгорнуте формулювання мети, завдань, об'єкту, предмету та методів дослідження, наукової новизни, практичного значення досліджень, особистого внеску, публікацій, тобто основних структурних компонентів, які подано у рекомендованій послідовності. Висновки до кожного розділу й загальний висновок є ґрунтовними та достовірними.

4. Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях в опублікованих працях

Матеріали дисертаційної роботи отримали достатню наукову апробацію, зокрема основні результати виконаних досліджень опубліковано у 74-х наукових працях, з них 1 – одноосібна монографія, 5 – колективних монографій, 1 – депонована наукова робота; 35 – у фахових виданнях, у т. ч. 10 – в виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 26 – в інших виданнях.

Публікації задовольняють вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 “Порядку присудження наукового ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (змiнами). Публікації дисертанта у повному обсязі відображають зміст проведеного дослідження.

Автореферат відповідає основному змісту дисертації.

5. Практичне значення роботи і використання результатів дослідження

Результати досліджень, а саме проведені оцінювання управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств та розроблені рекомендації щодо зміцнення економічної безпеки підприємств в контексті соціогуманітарної компоненти знайшли практичне застосування та впроваджені в практику діяльності ТОВ “Термобуд плюс” (довідка № 25 від 06. 11. 2017 р.), ТОВ “Будівельно-Торговий Дім” (довідка про впровадження № 17 від 07. 12. 2017 р.), УКООПСІЛКА Тернопільська обласна спілка споживчих товариств ОБЛСПОЖИВСПІЛКА (довідка № 7 від 02. 11. 2017 р.), ТОВ “БУЧАЧГАЗ” (довідка № 34 від 08. 12. 2017 р.), ТОВ “Т-ПС” (довідка № 7 від 14. 11. 2017 р.), ТОВ “ТЕКО-ТРЕЙД” (довідка № 15 від 15. 11. 2017 р.), ТОВ “Ремонтно-монтажний комбінат” (довідка № 16 від 14. 11. 2017 р.), ТОВ “Жмеринське підприємство “Експрес” (довідка про впровадження № 836 від 21. 05. 2018 р.).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі. Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя при підготовці бакалаврів та магістрів економічних спеціальностей як основу навчальних дисциплін “Інноваційний менеджмент”, “Економічна безпека”, “Менеджмент організацій”, “Теорія і практика менеджменту готельно-ресторанної справи” (довідка № 2/28-1203 від 16. 05. 2018 р.). Окремі результати наукової роботи, теоретичні положення та методичні підходи до управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні фахових дисциплін “Безпека бізнесу”, “Екосистейт”, “Безпека економічних агентів”, “Оцінка вартості майна та бізнесу” (довідка №126-32/917 від 21.05. 2018 р.).

6. Зауваження та дискусійні питання у роботі

1. Враховуючи імплементацію складових та розбалансованість економічної безпеки підприємства, розрахунки доцільно було б підкріпити прогнозними даними досліджуваних показників на 2018-2021 рр. (стор. 217, табл. 3.2), що дасть змогу розширити бачення щодо обґрунтування стратегічних напрямів зміцнення економічної безпеки (на прикладі кількох підприємств), шляхом нейтралізації наявних загроз.

2. У дисертаційній роботі у п. 5.3 доцільно було б реалізацію стратегії управління соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємства подати у вигляді структурно-логічної схеми залежно від впливу факторів зовнішнього середовища.

3. На стор. 136 недостатньо описана дія алгоритму оцінювання економічної безпеки підприємств в контексті соціогуманітарної компоненти (рис. 2.1), використання якого підвищує ефективність господарської діяльності, а, загалом, сприяє підвищенню рівня економічної безпеки підприємств.

4. Практичні рекомендації щодо визначення напрямів зміцнення економічної безпеки в контексті соціогуманітарної компоненти (стор. 360) варто було б посилити з врахуванням стану зовнішнього середовища підприємства.

5. На с. 312 сформовано дисертантом схему аналізування кіберзлочинності на підприємствах з врахування соціогуманітарної компоненти, доцільно було б подати взаємозв'язок впливу зовнішніх чинників економічної безпеки підприємств в сучасних умовах макроекономічної нестабільності.

6. У п. 3.3 дисертаційної роботи при аналізуванні соціогуманітарної компоненти у системі економічної безпеки підприємств доцільно б навести розрахунки для зміцнення економічної безпеки шляхом встановлення залежності економічних та соціальних показників підприємницьких структур на засадах екстраполяції параметричних залежностей.

7. В дисертації варто було більш ширше розкрити функції управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств.

8. Авторів доцільно було б зосередити увагу на проблематики управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств в умовах об'єднань територіальних громад.

Зазначені зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Вівчар Оксани Іванівни.

Отже, дисертаційна робота «Управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства» є завершеною науковою працею, в якій міститься вирішення актуальних наукових завдань щодо управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємств.

7. Загальний висновок

Дисертація Вівчар Оксани Іванівни являє собою завершене, самостійно виконане наукове дослідження, в якому подано авторський підхід до вирішення такої наукової проблематики як управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства.

Наукові положення, висновки та рекомендації автора знайшли послідовне, логічне і повне розкриття у змісті дисертації та відзначаються високим рівнем наукової новизни, достовірності та обґрунтованості. Дисертаційна робота за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам, що ставляться до даного виду робіт.

Результати дисертаційного дослідження мають наукове та завершене практичне значення, їх достатньо повно висвітлено у фахових виданнях з економічних наук. Зміст автореферату та основних положень дисертаційної роботи є ідентичним.

Логічна цілісність матеріалу дослідження та його зміст дозволяє зробити висновок, що дисертація відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

У цілому за рівнем актуальності, наукової новизни, глибини формулювання і вирішення теоретичних питань, значимості впроваджених практичних рекомендацій дисертаційна робота «Управління соціогуманітарною компонентою економічної безпеки підприємства» відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукового ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (змінами), а здобувач Вівчар Оксани Іванівни заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки, д. е. н., професор Дніпровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

